

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Utváření rodinných a příbuzenských rámců
v kontextu homosexuálních rodin**

Kristýna Švihlíková

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Utváření rodinných a příbuzenských rámců

v kontextu homosexuálních rodin

Kristýna Švihlíková

Vedoucí práce:

PhDr. Tomáš Kobes, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, srpen 2018

.....

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Tomáši Kobesovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí cenných rad a za čas, který mi ve vzájemné spolupráci věnoval.

Obsah

1. ÚVOD	6
2. TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1. CO JE RODINA?	8
2.2. COMING OUT JAKO OHROŽENÍ RODINNÝCH RÁMCŮ.....	10
2.3. KONCEPT VYBRANÝCH RODIN A JEJICH KRITÉRIA	13
3. EMPIRICKÁ ČÁST.....	19
3.1. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	19
3.2. METODY SBĚRU DAT A ANALÝZA	19
3.3. CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ.....	20
3.4. MARTINA	21
3.5. SÁRA	30
3.6. KRITÉRIA VYBRANÝCH RODIN U MARTINY A SÁRY	38
4. ZÁVĚR.....	43
5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	46
6. RESUMÉ	48

1. ÚVOD

Cílem mé práce je pochopit, jak homosexuální ženy rozumí rodině, a na základě jakých kritérií svou rodinu vymezují. S nástupem snah o zrovnoprávnění LGBT (zkratka označující lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby) jedinců, včetně jejich nároku na partnerství a případnou výchovu dětí, ať již adoptovaných nebo vzešlých z předchozích vztahů, se zrodila otázka, koho lze zahrnovat do rodinného rámce. Mohou stejnopohlavní páry založit rodinu, a koho v takovém případě do rodiny zahrnují? Existence zákona o registrovaném partnerství naznačuje výlučnost homosexuálního soužití. Z tohoto hlediska je u rodiny kladen důraz na předpoklad heterosexuálního manželství (partnerství), avšak neschopnost pojmově uznat „registrované partnerství“ jako „manželství“, zdůrazňuje jeho exkluzivitu, která se promítá i do diskuze o možnosti adopce dětí homosexuálními páry.

Stejnopohlavní páry tak významně ohrožují současné vymezení rodiny a příbuzenských rámců, ve kterých biologie hraje velmi podstatnou roli. Jedním z důsledků takového předpokladu je, že rodina není jednoduše záležitostí volby, ale vyplývá z faktu, že se děti někomu musí narodit při respektu určitých biologických principů vedoucích k reprodukci. Tento fakt je pak považován za výchozí orientační bod ve vymezení rodiny. Kath Weston (1991) s konceptem „vybraných rodin“ však poukázala na něco jiného.

Homosexuálové si v průběhu času utvoří vztahy, které sami vnímají jako rodinné. Biologie je v těchto případech nahrazována konvencí a kritérii, která musí jednotlivci splňovat, aby byli do takto vytvářených rodinných rámců zahrnuti. Otázkou je, do jaké míry jsou tyto vybrané rodiny alternativou ke klasickému vymezení rodiny a do jaké míry toto vymezení rodiny kopírují.

Nově nastupující alternativní možnosti vymezení rodin jsou stále neprobádané a v heterosexistické společnosti nepříliš akceptované. Lidé těžko nahrazují „zaběhnuté“ tradiční rámce, které se předávají z generace na

generaci. Vybrané rodiny jsou novým konstruktem, který upozaduje předpokládané biologické principy. Otázkou je, jak se daří vytvářet určité konvence o partnerství a rodině v konkrétním případě lesbických párů, které si osvojily děti do pěstounské péče. Na jejich základě se budu snažit zprostředkovat význam a způsoby rozumění jejich vybrané rodině. Vzhledem k takto vymezenému záměru, strukturuji práci následujícím způsobem.

V první části se zaměřím na právní vymezení. Navzdory všeobecnému povědomí o tom, co je rodina, by měla být definována a ukotvena v zákoně. Ten ji totiž předpokládá za tak samozřejmou, že ji nijak neupravuje. V souladu s mojí prací se legitimita nevztahuje především na rodiny homosexuální. Zároveň si pod výrazem „rodina“ představuje každý nepatrně něco jiného. Právní vymezení doplním o sociologický pohled na rodinu dle Bourdieuho (1996), Goodeho (1982) a Skupnika (2010), podle kterých neexistuje ustálená definice založená jen na pokrevních vztazích, ale vymezují ji na základě určitých kritérií, které musí jedinec splňovat. Tyto konvence pro vstup, které rovněž představím, formuloval Bourdieu (1996). V další části se již zaměřím na homosexuální rodiny, jež nespádají do heteronormativního konceptu v české společnosti a narušují tradiční příbuzenské rámce. Na tom podstatně participuje proces coming outu, nebo také veřejné deklarování homosexuality, který se významně podílí na možnosti, koho začít zahrnovat do rodiny. Kath Weston ve své studii vyzdvihuje rámce, které si gay či lesba utvoří v průběhu času, kdy utvrzením sexuální identity přichází o pouta mezi biologickým příbuzenstvím. Nástupcem se pak stávají rodiny vybrané, jako alternativ rodin původu, ze kterých byli gayové a lesby díky své homosexualitě vyloučeni. Empirická část se bude soustřeďovat na rozhovory se dvěma homosexuálními jedinci. Nastíním jejich rozumění rodině a následně porovnáám jejich zkušenosti. Z toho pak budu moci vyvodit, jaké konvence pro vybrané rodiny aplikují sami respondenti.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Co je rodina?

Právní řád České republiky neobsahuje jednoznačnou definici rodiny. Nicméně podle Občanského zákoníku 89/2012 zůstává předpoklad, že hlavním cílem manželství je založení rodiny a v takovém případě zákoník hovoří o „rodinném společenství“ nebo také „rodinné domácnosti“. Zákoník vymezuje pouze vztahy členů v rámci rodiny, která sama o sobě není právním subjektem. Členové mezi sebou musí mít příbuzenský, manželský, partnerský vztah, nebo musí být osobami blízkými. Osoba blízká je v občanském zákoníku §22 definována jako někdo, kdo „je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.“¹ Toto ustanovení blízkých osob má obecnou působnost a je využíváno i v případech jiných právních odvětví, kde nemají své zákonné vymezení. Toto celkové právní vymezení rodinných rámců je dobrou ilustrací předpokladu rodiny jako samozřejmého a neproblematického konceptu, který se pak promítá do obtíží s bližším definováním rodiny. Pierre Bourdieu upozorňuje, že jakékoliv přesné vymezení rodiny je problematické. Dalo by se říci, že se jedná o jedince, kteří jsou k sobě vázáni aliancí, afiliací či adopcí. Tato definice by ale nemohla být v dnešní době vůbec použita, jelikož neustále vznikají nové formy rodinných a příbuzenských vztahů. Nukleární rodina je pak dle Bourdieuho pouze nedávným výtvorem i přes to, že je odjakživa brána za jedinou a správnou volbu (Bourdieu 1996:19).

Podobně se k rodině vyjadřuje i Goode, který tvrdí, že pokud bychom ji vymezili pouze jako sociální jednotku tvořenou otcem, matkou a dětmi (nukleární rodinu), mohli bychom do ní zahrnout pouze malé procento

¹ Zákon č. 89/2012 Sb.: <https://zakony.kurzy.cz/89-2012-obcansky-zakonik/cast-1-hlava-2-dil-1/> [cit. 10. 3. 2018]

domácností. V mnoha společnostech se například za manžela považuje žena, nebo také existuje obrovské množství domácností s jedním rodičem a jeho dětmi. Existuje množství jednotek, které se jeví jako rodiny, ale nespádají do jedné konkrétní definice (Goode 1982:8). Rodinu dále vymezil rodinu Skupnik, který ji označuje jako skupinu lidí, která spolu společně žije, nemusí však být v příbuzenském vztahu. Zároveň zahrnuje příbuzné, kteří se nevyznačují blízkou interakcí (Skupnik 2010:287).

Podle Bourdieua mají ale různorodé definice rodiny jeden společný jmenovatel. Dle něho není pouze součtem jednotlivců. Jedná se o celek a ohraničenou entitu, která má pravidla, normy, povinnosti a strukturu, které ovlivňují členy a jejich jednání (Bourdieu 1996:19-20). Rodina z této perspektivy není jednoduše podmíněná biologii, ale spíše konvencí o definičních kritériích rodiny, které se jeví jako závazné.

Jedná se o konvence, kdy jsou její členové k sobě přitahováni láskou, city, určitým poutem, oddaností, obecně tedy symbolickými jevy. Rodina funguje jako určité pole, ve kterém se vyskytují fyzické, ekonomické a symbolické vztahy, ovlivňující naše jednání, včetně akumulace kapitálů a výsad v různých formách a jejich přenosu mezi generacemi. Kapitál ekonomický zahrnuje například výši společných příjmů, budování domu a předání takového kapitálu dětem dědictvím. Kulturní kapitál zase představuje dosažené vzdělání a jeho reprodukci v rámci generačních vztahů, aspirace a motivace ke vzdělávání. Sociální kapitál tvoří sítě osob patřící k nejbližšímu okolí rodiny a zároveň jednotku rodiny zařazuje do třídní skupiny (Bourdieu 1996:22-23). Nejde tak v přísném smyslu slova o biologickou reprodukci, ale spíše o sociální reprodukci těchto konvencí, které lze nalézt v mnohých formách, které se jeví vzhledem k rodině jako alternativní.

Bourdieu také s odkazem na rodiny rozlišuje soukromé a veřejné instituce. Do soukromých, na rozdíl od veřejných institucí, totiž můžeme zařadit právě rodinný rámec, což je něco specifického, kam nemohou patřit zcela všichni. Jednotlivci musí splňovat určitá kritéria a zmíněné konvence pro

vstup. Zároveň si tyto hranice utváříme v našich myslích. Otázkou je, kdo je tím konstruktérem. Významnou roli zde hraje stát, jelikož dává přednost určitému rodinnému uspořádání, které si osvojujeme bez sebemenší kritické reflexe. Podporuje ho například přídávky na rodinu, prorodinnou bytovou politikou apod. Tím se tedy soukromá oblast rodiny stává veřejnou, protože smýšlení veřejnosti nás a naše vnímání rodinných záležitostí, významně ovlivňuje. Tudíž i přes to, že je rodina pouze sociální fikcí a výtvozem, je produkována a reprodukována s garancí státu, a tím získává prostředky pro svoji existenci a trvání (Bourdieu 1996:24-25).

Zde bychom se mohli začít ptát, kam spadají rodiny homosexuální. Ty nejsou pod garancí státu, a stále nejsou plnohodnotně akceptovány veřejností i přes zmíněné konvence, kterými mohou bezesporu disponovat. Podpora těchto institucí je z mnoha hledisek minimální a často se ve společnosti setkávají s odporem a rozhořčením. Nejvýraznější absence této „produkce garantované státem“ se pojí s „homoparentalitou“, neboli výchovou dětí rodinami homosexuálních partnerů. Ta výrazně narušuje tradiční teorie o rodině a její heteronormativní koncept, podobně jako individuální coming out, který je vstupním předpokladem pozdějšího vzniku rodiny homosexuálních partnerů.

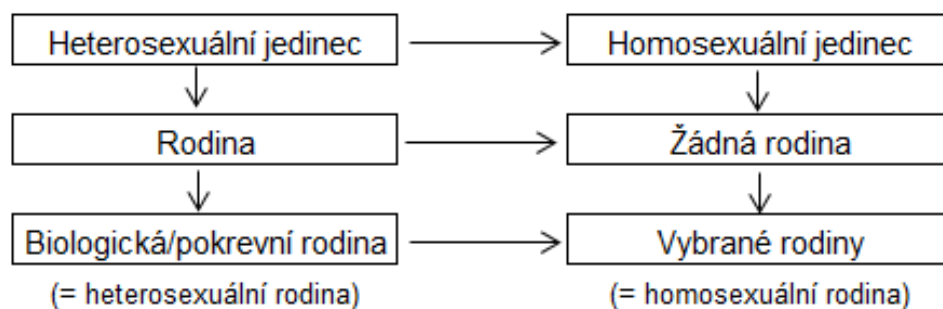
Zveřejnění homosexuality jedince, nebo také coming out, stojí na počátku procesu utváření identity homosexuála. Zásluhou tohoto zveřejnění nabyla významu vlastní volba rodinných příslušníků a začala se měnit rozličná chápání příbuzenských a rodinných vztahů (Weston 1991: 74).

2.2. Coming out jako ohrožení rodinných rámců

Podle Weston homosexualita zpochybňuje skrze coming out existující vymezování rodiny. Aktéři se při něm snaží zdolávat předsudky v heterosexistické společnosti a snaží se demonstrovat svoji vlastní kontinuitu pro upevnění kontinuity příbuzenství. Pokud je onen coming out hlavním

problémem pro narušení příbuzenství, nabízí zároveň strategii, jak pracovat na udržení příbuzenských vazeb s rodinou původu (Weston 1991:78-79).

Na následujícím schématu můžeme vidět transformaci a historický sled vnímání gayů a leseb v oblasti příbuzenství.

Obrázek 1 - Sled vnímání gayů a leseb v oblasti příbuzenství (zpracováno podle Weston 1991:28)

Zleva doprava si můžeme představit referenci coming outu, kdy se z heterosexuální osoby stane homosexuální osoba. Pro lidi, kteří si uchovávají biogenetické představy o příbuzenství, to může znamenat právě řádek druhý, kdy je tento sled vnímán jako „rodina“, která není po coming outu představitelná. Třetí řádek představuje ideologii lidí, kteří příbuzenství neberou pouze jako pokrevně a jako biologicky dané, ale zahrnují do něho i jedince na základě výběru (Weston 1991:28-29). Jakkoliv vybrané rodiny ukazují, že se jedná o konvenční rámec vytvářející alternativy k existující příbuzenské ideologii, coming out naznačuje obtíže spojené s vytvářením těchto alternativ, které souvisí především s riziky ztráty identity.

V situacích, kdy dojde ke zveřejnění sexuální orientace u homosexuála v původní rodině, mohou nastat dvě možnosti. Za prvé bude jeho nová identita přijata, a může dojít k úplné transformaci a změně identity a vnímání sebe sama. Toto přijetí jedince po coming outu je významně spojováno s určitým ujištěním lásky a trvalosti příbuzenství. Druhou možností je pak jeho „zavržení“ a následné zpřetrhání veškerých vazeb a příbuzenských svazků, které do té

doby byly pro jedince naprosto základní a nejpodstatnější. Fakt, že dojde k odhalení pravé identity homosexuála, nám nabízí šanci poznat „pravdu“ nejen o něm samotném, ale také o jeho vlastních příbuzných, a o tom, co pro ně jedinec vůbec znamená (Weston 1991:44).

Při konverzacích a různých běžných hovorech s rodinnými příslušníky v domácnostech totiž neustále dochází k situacím, kdy je homosexuál nucen uvažovat o své identitě. Jednoduché otázky členů rodiny se nezáměrně stávají složitými a nabádají ho/jí k odhalení různých závazků vůči partnerovi, přátelům, dětem a dalším, které sám/sama považuje za příbuzenstvo. V tomto případě spolu soupeří představy biologického a legalistického příbuzenství. Coming out může tyto příbuzenské vztahy bezesporu objasnit a propojit tak heterosexuální rodinu s homosexuální, nebo také vybranou. K tomuto propojení však nemusí vždy dojít. Naopak může dojít k zpretrhání původních příbuzenských vazeb, které je podobné zřeknutí (Weston 1991: 68-74).

Zveřejnění nové identity také zároveň poskytuje možnost oddělení a získání větší míry nezávislosti na pokrevních vztazích. Ztráta příbuzných při přetrhání vazeb, pocity, které jsou prožívány, se dají přirovnat k těm, ke kterým dochází při zřeknutí. Toto vyvázání jedince z příbuzenských vazeb v důsledku coming outu naznačuje předpoklad konvencionálnosti, nebo také společenské zvyklosti, jak chápat příbuzenství. Dochází ke vzniku předpokladu pro formování vybraných rodin. Lesba či gay při zveřejnění nepřemýšlí pouze o emočních vztazích vůči rodině původu - o tom, jak moc si je s nimi jedinec blízký či vzdálený², vyjádřených často jednoduše v genealogických dimenzích. Bere v potaz a kombinuje další „prostory“,

² Coming out příběh lze říci například spíše vzdálenému příbuznému, který je považován za nejbližšího přítele, než rodinnému příslušníkovi, rodiči, kterému je homosexuál vzdálený (ať už v dimenzi geografické, emoční či jiné a jejích kombinací). Existuje zde také možnost, ve které homosexuálové zůstávají takzvaně „in the closet“, čili nijak nereprezentují svoji odlišnou sexuální orientaci na veřejnosti a žijí heterosexuální život. Zůstat heterosexuálem v heterosexistické společnosti je pro ně mnohem snazší. Tradiční manželství a rodina založená na pokrevním vztahu pro ně znamená jedinou možnost, jak se stát členem rodiny (Weston 1991:25-26). Gayové ve studii Sokolové dokonce zastávali názor, že jsou ženy schopny popřít svoji odlišnou sexuální orientaci jen kvůli tomu, aby mohly mít děti (Sokolová 2009:138-139). S tím, že člověk zveřejní svoji sexuální identitu, odhaluje ji nejen sám sobě ale i svým příbuzným, přátelům nebo zaměstnancům. Vlastní identifikace a přijetí nové sexuální identity by bez odhalení veřejnosti (do sociální reality) zůstalo pouze sobě vlastní, soukromou záležitostí, takzvaně „in the closet“, které symbolizuje izolaci a nespolečenského jedince (Weston 1991:50).

ze kterých je možné zjistit a měřit blízkost a vzdálenost jedince s rodinou. Hovoří se například o vzdálenosti geografické, nebo sociální (Weston 1991:52-74).

Po coming outu nastávají různá období, která formují novou identitu homosexuála. Dle Colemana jsou to období „průzkumu“, kdy jedinec navazuje první vztahy se stejně orientovanými lidmi, dále období prvních vztahů a nakonec integrity. Ta je spojována s naprostým přijetím vlastní identity, s tolerancí a hrdostí (Coleman 1982). V poslední fázi je nejpravděpodobnější, že jedinec začne uvažovat o rodině vlastní. Začne si utvářet svojí vlastní síť příbuzných na základě kritérií, která formulovala Kath Weston.

2.3. Koncept vybraných rodin a jejich kritéria

Navzdory selektivnosti, která je zřejmá především v kontextu coming outu, stále platí, že nukleární a heterosexuální rodina je ve společnosti privilegovaným konstruktem a pokrevní vztahy hrají v rámci rodinných vztahů nejvýznamnější roli. To se týká i formálně upravených a legálně schválených svazků, ze kterých jedinci často reflektují vlastní příbuzenské poměry. Zde nastává problém, jelikož homosexuální jedince většina kultur nezahrnuje do rámců legality a přirozenosti. Tím jsou značně limitováni a vyřazováni ze sféry příbuzenství (Weston 1991:4). Například Dana Berkowitz (2009) za využití myšlenek Michela Foucaulta (1977) upozorňuje, že lidské vědomí je limitováno diskurzem, které řídí naše myšlenky a touhy. Lidé se mezi sebou sledují a dohlíží na to, aby se chovali odpovídajícím způsobem korespondujícím s dominantním diskurzem dané společnosti. Tato kázeň, která formuje to, jak máme mluvit, chovat se, navazovat vztahy atd., vytváří určitá pravidla, kterými se její členové řídí. Toto tvrzení však dle Weston vede k myšlence, že gayové a lesby jsou a budou neprokrativními stvořeními a směřují k jedinému – stálému osamění. Nukleární rodina a reprodukce norem v rámci společnosti je totiž vázána zejména k prokreaci (Weston 1991:22-23).

David Schneider (1997) například argumentuje, že samotná kultura je hegemonní diskurz, který jedince ovlivňuje a obklopuje. Heterosexuální symboly a pojmy používané v dané kultuře jsou proto užívány i gayi a lesbami. S tím rozdílem, že využívají nejednoznačnosti těchto symbolů a dávají jim nové významy. Diskurz vždy utvoří i svůj protějšek – pokud je tedy heterosexuality kulturní normou, homosexualita je jejím protějškem (Schneider 1997:273) Tím se nám otevírají nové možnosti, jak chápat příbuzenské vztahy a budovat alternativy.

Podobně jako uváděný Bourdieu formuloval konvence, které se spolupodílejí na konceptu rodiny, Kath Weston ve své studii vyzdvihla určité aspekty, které rámcují rodiny vybrané/homosexuální. Pro začátek je nezbytným a zcela dostačujícím kritériem pro definování příbuzenství **láska**. Vztahy jak erotické, tak neerotické, mezigenerační se již tolik neodlišují a v jednom rámci se shromažďují přátelé, milenci, milenky i děti (Weston 1991:107). Sylvia Yanagisako (1978) ve své studii uvádí, že pojmy, jako například „člověk“, „příbuzný“, „rodina“ a právě „láska“ mají různé symbolické významy, které závisí na kulturním kontextu. Tyto pojmy člověk pochopí jinak v americké, japonské či české kultuře. Nelze zobecňovat a utvářet závěry, pokud neznáme kulturní kontext jedince. Každý totiž v průběhu života zažívá na určitém místě s určitou etnickou identitou něco jiného. To je spojeno i s normativním očekáváním v dané společnosti a s možnostmi vytváření jejich alternativ, které jsou utvářeny na základě individuálních zkušeností (srov. Yanagisako 1978:27). Co se týče homosexuálních rodin, láska představuje nejen její produkt, ale také symbolický základ. S ní jsou spojeny různé praktiky, které v dalším odstavci uvedu. Jejich zásluhou postupně vznikala v sítích vzájemná a dlouhodobá solidarita (Weston 1991:116).

Další prvky formující vybrané rodiny Weston vztahuje k bývalým partnerům, kteří jsou nedílnou součástí vybraných rodin. Dále pak ke společné domácnosti, emocionální a materiální podpoře včetně službám, které jsou v rámci těchto rodin poskytovány. Důležitou roli hraje i sdílená minulost

mezi jejími členy. Zahrnuje i intenzivní přátelství nebo homosexuální komunitu, kde se mohou formovat homosexuální identity.

Ex-partneři se po rozchodu často vzájemně dohodli, že zůstanou ve spojení a nadále se považovali za rodinu. Na rozdíl od homosexuálů, heterosexuální partneři po rozchodu vztahy mnohdy přetrhají a svůj příbuzenský vztah ukončí. Přestávají se vídat a komunikovat. Zde se ukazuje intenzivní selektivnost gayů a leseb (Weston 1991:111-112).

Dalším významným prvkem je **domácnost**. Soužití pod jednou střechou často definuje příbuzenské vztahy mezi jejími členy, ať se jedná o děti, partnery a další. Weston zmiňuje například rodiny, které se utvářejí ve vězení. Situace, ve které se vězni nachází a nemožnost opustit sídlo, umožňuje utvářet si alternativní příbuzenské vazby (srov. Weston 1991:112).

Stejně tak se na vymezení vybrané rodiny podílí **emocionální a materiální podpora**. Zde můžeme vidět kontrast oproti rodinám heterosexuálním. I přes to, že se emocionální podpora nachází v obou případech, v případě podpory materiální tomu zdaleka tak nebývá. Přátelům, kteří jsou považováni za rodinu, je materiální podpora poskytnuta. U heterosexuálních rodin se tak neděje (Weston 1991:113-114)

Autorka také zjistila, že si v domácnosti výrazně poskytují její členové **služby**. Ať se už jedná o venčení psů, opravy aut, nákupy, hlídání dětí apod. Tyto jednotlivé výpomoci často nalezneme spíše v partnerských vztazích a ne u přátel, kteří jsou zároveň příbuznými (Weston 1991:114).

Pozoruhodnou podmínkou je také **sdílená minulost**. To můžeme spojit i se vztahy s bývalými partnery. V průběhu let nastávají různé konflikty, příhody, významné události, které postupně formují vztahy a bývají měřítkem toho, jak moc jsme si s druhým blízcí. Autorka vyzdvihla fakt, že společné životní zkušenosti jedinců v mnoha případech vedly ke společnému porozumění (Weston 1991:111-114). Toto však není výsadou jen vybraných rodin, ale odkazuje to k síle principu výběrovosti na základě citové blízkosti a lásky.

Proto, když dojde k rozchodu, dále trvá sdílení a pomáhání si (viz výše). Jedná se spíše o pocit jakéhosi „výlučného společenství“, které si je tím blízké (více v odstavci o komunitě).

V rámci vybraných rodin u leseb a gayů panuje výrazné přesvědčení, že jejich **přátelství** má vyšší hodnotu, než přátelství mezi heterosexuály. Příbuzenství chápou spíše jako „rozšíření“ přátelství. Neberou je jako vzájemné konkurenty. U příbuzenství jsou v rámci vztahu mezi heterosexuálními jedinci důležité genetické vztahy. Ve vybraných rodinách však tyto vazby nerozlišují a neporovnávají. Mnohokrát dochází k tomu, že jsou některá přátelství u dvou chlapců či dívek „příliš intenzivní“, s tím, že společnost tu intenzitu chápe jako náznak homosexuality. Díky coming outu se však začalo rozlišovat mezi city erotické a neerotické lásky, čili mezi sexuální přitažlivostí a přátelstvím (Weston 1991:118-120).

Významným termínem se stala „**komunita**“. Pod tímto pojmem se dá představit mnohé, nicméně často je spojována s komunitou homosexuálů. Ta se však liší od samotných homosexuálních a vybraných rodin. Tento pojem závisí zejména na společné sexuální identitě, nebo i etnicitě, a často je spojován s nějakou etnickou menšinou či subkulturou. Avšak podle Weston by se na ni nemělo takto pohlížet. Ne každý je s ní ztotožněn a není homogenní, jednotná. Považuje ji spíše za kulturní kategorii, kde si gayové a lesby formují jednotlivé identity, pojmům dávají vlastní významy, které jsou dány osobními zkušenostmi a sami hodnotí, jaké vztahy jsou pro ně v rámci té kategorie podstatné (Weston 1991:122-124). U komunity je zajímavé, že se v ní otevřely nové možnosti pro používání příbuzenské terminologie. Mnohokrát docházelo k připodobnění jednotlivých homosexuálních vztahů se vztahy pokrevními. To bylo dáno faktem, že jednotná sexuální identita v komunitě nějakým způsobem spojovala všechny její členy. Tak docházelo k legitimizaci používání příbuzenské terminologie. Zde však nastává rozdíl oproti vybraným a homosexuálním rodinám. Ta jednota sexuální identity v komunitě měla za následek, že byli všichni členové bráni jako příbuzní. Tím se ale už nejedná

o „vybranou“ rodinu, ale jaksi danou. To, že se jedinec prohlásil za gaye nebo lesbu již znamenalo, že je s jiným gayem či lesbou příbuzný. Někteří respondenti hledali v komunitách vztahy, které ztratili s biologickými příbuznými při coming outu. Nehledali si rodinu utvořenou na základě výběru, ale místo, kde existuje jakási kolektivita spojující všechny dohromady (Weston 1991:127). To znamená, že lesba či gay, kteří byli díky deklaraci homosexuality vyloučeni z rámců biologické rodiny, mohli najít uznání v komunitě ostatních homosexuálů, která by se stala jejím nástupcem, a kterou dosud postrádali.

Jak jsem již zmínila, vybraná rodina se nestává náhradou, ale chronologickým nástupcem rodiny orientační. Weston to přibližuje na skutečnosti, kdy se homosexuál odtrhává od heterosexuální rodiny původu. V té se vždy vyskytují příbuzní různých generací. Ve vybrané rodině se ale mezigenerační vztahy neřeší. Příbuzenská terminologie se aplikovala mezi jednotlivci nehledě na věk. Mladý dvacetiletý chlapec nazýval bratrem šedesátiletého muže apod. Homosexuálové v těchto případech neřeší, zda jsou vyloučeni z pokrevních vztahů a nehledají si za ztracené původní vazby náhradu (Weston 1991:116-117).

Tyto "vybrané rodiny" tedy slouží jako podpůrné sítě pro homosexuály a lesby, kteří byli vyloučeni ze svých biologických rodin díky coming outu. Tvorba těchto sítí a alternativních rodin je tedy jak funkční tak rozvratná. Podle Richmana v jednotlivých sítích nedochází k produkci rodinné formy, ale zároveň vytváří nový prostor pro alternativy, změny v právních úpravách a také to, jak ve společnosti můžeme pohlížet na sexualitu. Těmto alternativním rodinám totiž není v rámci zákona a jeho definicích věnována dostatečná pozornost (Richman 2002:295). Zejména tato Richmanova poznámka platí pro homosexuální rodiny v Čechách. Na jedné straně existuje o registrovaném partnerství zákonná úprava, na druhé straně způsob budování homosexuálních rodin jde velice často mimo zákonný rámeček. Homoparentální rodiny nemají zákonně podloženou možnost společné adopce

dítěte, nemohou dědit. V případě úmrtí je nebiologický rodič v nejistotě, co se týče práva na péči a výchovu dítěte. Emoční pouto, jakkoliv silné, není důvodem pro umístění dítěte k výchově, ale prokreace biologických rodičů je pro ně podstatným kritériem vždy. V České republice je možná pouze individuální adopce. V tomto případě není rozdíl mezi homosexuálními a heterosexuálními rodinami. Společně adoptovat lze pouze na základě manželského svazku. Jde tedy spíše o hledání a vytváření alternativ příbuzenství v těchto legislativně vymezených mantinelech, v nichž rysy popsané Weston poskytují vhodný nástroj pro vystižení záměru mé práce. Do výzkumné části jsem zahrнула dva polostrukturované rozhovory, na jejichž základě je možné ukázat proces coming outu, seznamování a vlastní budování rodiny ve snaze zachytit klíčové faktory či principy, které se podílejí na vymezení vybraných rodin mých respondentek.

3. EMPIRICKÁ ČÁST

3.1. Výzkumné otázky

Cílem praktické části mé bakalářské práce je analyzovat a porovnat rozhovory s homosexuálními jedinci, zjistit způsoby rozumění (vybrané) rodině a jaká kritéria při jejím vymezení zdůrazňují. V tomto smyslu se soustředím na coming out, čili veřejné deklarování odlišné sexuální orientace, který je v rámci utváření homosexuálních rodin nezbytným a psychicky náročným krokem. Dalším tématem je seznamování a partnerství. Jde především o postižení způsobů, jak se seznámili se současným partnerem, jaké měli předchozí vztahy a co je podmínkou trvalosti partnerství. Posledním tématem mého rozhovoru je budování rodiny. Zde mne zajímala kritéria vybraných rodin, ze kterých by byly zřejmé konkrétní prvky, které jsou pro dané aktéry stěžejní při budování rodiny, a jak moc se tato ideologie příbuzenství bude shodovat se znaky a nálezy Weston.

3.2. Metody sběru dat a analýza

Získání vzorku homosexuální rodiny by bylo jinak obtížné, vzhledem k jejich neviditelnosti v české společnosti, nicméně své respondenty jsem získala díky blízkým známostem. V tomto případě jsem si vědoma etického problému, kdy může kvůli známosti dojít ke zkreslení výstupních informací. V rámci zachování objektivity jsem se při realizaci rozhovorů držela formálního způsobu komunikace, tj. vykání. Jedinci byli osloveni skrze komunikační síť Facebook. V listopadu 2017 byli seznámeni se strukturou mé práce a následně souhlasili s účastí na mém výzkumu. Domluvili jsme datum setkání a provedla jsem dva polostrukturované rozhovory s tím, že jeden rozhovor trval 1-1,5 hodiny. Respondentky odpovídaly na předem připravené otázky, které se dále doplňovaly o další, v závislosti na průběhu jednotlivých rozhovorů. Rozhovory byly nahrávány na diktafon a následně přepsány do počítače skrze software Express Scribe Transcription, sloužící pro přepisy

rozhovorů. Na přání dotazovaných jsem obě dívky vyzpovídala v místě jejich bydliště.

Pro svůj výzkum jsem si vybrala kvalitativní metodologii, která se od kvantitativní liší tím, že výsledků nedosahuje pomocí statistických procedur. Získala jsem data na základě hloubkových polostrukturovaných rozhovorů, což je metoda spojovaná právě zejména s kvalitativním výzkumem. Díky tomu, že jsem se zaměřila na jednotlivce, jsem získala detailní data pro analýzu. Snažila jsem se porozumět podstatě jevů, odhalit na tyto jevy názory a získat o nich detailní informace (Strauss, Corbin 1999:10-12). Rozhovory jsem pak sepsala jako dvě případové studie, které jsem v samostatné kapitole interpretovala a komparovala.

Pro získání dat jsem zpracovala „topic guide“. Jedná se o dokument, který identifikuje klíčové problémy a podtémata, které je třeba prozkoumat. Sestával se ze tří kapitol a následných podtémat, ke kterým jsem sestavila relevantní otázky. Topic guide pouze nastiňuje témata, respondenti neodpovídají na předem připravené a formulované samostatné otázky. Poskytuje značnou míru flexibility pro práci v rozhovorech (Ritchie, Lewis 2003).

3.3. Charakteristika respondentů

Polostrukturované rozhovory byly uskutečněny se dvěma lesbami, které vychovávají děti v pěstounské péči a jsou dlouhodobě v partnerském vztahu. Respondentky byly ve věku 23 a 25 let. Jména byla z důvodu citlivosti tématu v rozhovorech pozměněna. Co se týče základní charakteristiky, první respondentka se jmenuje Martina. Pracuje v maloobchodě a disponuje středoškolským odborným vzděláním bez dokončené maturity. Druhá dotazovaná se jmenuje Sára. Též nedokončila střední odbornou školu a je nezaměstnaná. Přes den zůstává doma s dětmi a dokončuje si kurzy pro svoji budoucí pozici osobní fitness trenérky. V rámci mé bakalářské práce bylo

důležité, že si respondentky prošly vnitřním coming outem a samy akceptovaly svoji homosexuální orientaci.

3.4. Martina

Respondentka Martina si začala uvědomovat svoji homosexuální orientaci zhruba v 15 letech, což je významné období dospívání, kdy pubescent přechází ze základní na střední školu do nového prostředí s novými zvyklostmi. Zajímavé však je, že randila s chlapci a homosexuály odsuzovala i přes to, že o své odlišnosti měla již tušení.

„Říkám, jakože ne, že je to blbost, že se to nemůže stát mně. Chodila jsem s klukama, ale nešlo to prostě... já jsem si to prostě nepřiznala, a pořád jsem ty homosexuály odsuzovala. Vlastně jsem byla i hnusná, kdežto moje ségra je měla ráda a říkala mi, proč jsem taková, a proč na ně nadávám. Ona nevěděla, že já jsem... a koukala jsem po holkách noo.“ (Martina)

Významnou roli ve formování identity hrála v odpovědích respondentky otázka sexu, kdy věděla, že s kluky mít pohlavní styk nedokáže. Nespokojenost v této oblasti dle ní vede k neúplnosti vztahu a představuje si muže spíše jako přátele.

„Od těch patnácti jsem jako měla kluky, ale nikdy ne na sex. Takže jsem se nima jako líbala, chodila jsem s nimi, ale nedošlo to tak daleko. Uvědomila jsem si, že se s nimi můžu jenom líbat. Třeba Martin, kluk, se kterým jsem chodila dva měsíce. Jak na to mělo dojít, chtěla jsem jít už domů, už jsem v tom nechtěla pokračovat, on mě ne nutil a chtěl to po mně. Asi by se mi to třeba i líbilo, být ve vztahu s klukem bez sexu, ale nevím, jestli bych byla úplně spokojená. Asi bych se přetvařovala. I v tom vztahu. Já mam jako ráda kluky, líbí se mi, ale jako kamarádi jsou fajn.“ (Martina)

Naprosté přijetí sexuální orientace proběhlo díky seznámení se s partnerkou a pocit zamilovanosti k ní. Utvrzením její identity se tak stalo

oznámení své homosexuality rodičům a sestře, kterým rovnou oznámila, že již randí s dívkou. Heterosexuální příbuzní, v tomto případě rodiče, obecně předpokládají, že „nevyoutování“ lesby a gayové zůstávají nadosmrti svobodní. Mnoho homosexuálů toho využívá a nechávají své příbuzné v nevědomosti o svých vztazích, které mají v průběhu let. V tomto kontextu je tedy pochopitelné, proč lidé načasují rozhodnutí deklarovat svoji homosexualitu až v případech, kdy mají stálého partnera, rozhodnou se pro rodičovství apod. (Weston 1991:72).

„Jistá jsem si byla až s Karolínou. Jak jsem poznala Karolínu a chodily jsme spolu, já z ní byla hotová, tak jsem si byla stoprocentně jistá, že už nechci kluka. A taky, když jsem to vlastně oznámila rodičům. To když oznámíš, tak prostě víš, že jsi lesba, že takhle budeš žít nadosmrti. Nenecháš je projít si zbytečným traumatem, když by sis tímhle nebyla stoprocentně jistá. Po půl roce chození s Karolínou jsem to řekla rodičům.“ (Martina)

Díky coming outu rodině původu však nastaly potíže. Deklarace homosexuality zpřetrhala nastolenou kontinuitu o budování rodiny. Byla to psychicky tíživá situace pro obě strany, jak pro samotnou respondentku, která těžce snášela reakci rodičů, tak pro rodiče, kterým toto oznámení ohrozilo i jejich identitu. Rodičům se po coming outu snažila vysvětlit, že bezdětný vztah je plnohodnotný, jako každý jiný. Rodinné vazby byly zpřetrhány zejména rozhodnutím Martiny odstěhovat se z domova kvůli nesnesitelnosti projevů pocitů vlastní rodiny.

„No... to bylo hrozný. Možná, že začnu i brečet. Já jim rovnou oznámila, že mám půl roku už přítelkyni. Když jsem to řekla, tak byla ségra se mnou. Ta mě podržela, i brečela se mnou, když jsem to oznamovala. Mamka pořád brečela, ptala se mě, jak je to možný, když jsem chodila s klukama. Já jsem jí teda řekla, že jsem s nimi nikdy nespala, že jsem vlastně jako nikdy neměla kluka. Prostě že se mi líbí holky už dlouho. Táta, ten když jsem mu to řekla, tak odešel na záchod. Asi to potřeboval vstřebat. Horší teda ale bylo to ráno den potom. Jsem byla v pokoji a slyším pláč. Jdu do kuchyně a mamka myla

záchod, pořád uklízela, jak to dělá, když je nervní nebo smutná a brečela. To bylo hrozný. Pořád se mě ptala, jak je to možný, že je jí to trapný, když se jí někdo zeptá, jestli někoho mám a tak. Vyptávala se, jak si to jako představuju bejt s holkou, že to nikam nevede... Já na to, proč ne? Je to normální vztah, jako každej jinej. Nemusí mít každej děti, dneska je jiná doba. Táta, ten o tom nemluvil. Do té doby, než jsem se odstěhovala vlastně. Pak jsem i třeba řekla mamce, že jedu do města za Karolínou na víkend, mamka jako proč tam jedu, ať zůstanu doma. Tak já jí říkám, že prostě ne, že chci jet za ní. Proběhlo hrozně moc hádek. I kvůli tomu jsem se asi i odstěhovala, protože to bylo těžký i pro mě. Já jsem si o tom chtěla i s nimi normálně promluvit, ale oni furt jenom ječeli a brečeli. Domů jsem pak skoro vůbec nejezdila. Když jsem se odstěhovala, tak mi táta i říkal, že Karolínu zabije, že mi zamotala hlavu a nevím co dělám, že jsem ovlivněná. To bylo hnusný období. Teď to chápu (pozn.: uběhlo 5 let od oznámení). Ale v té době jsem to nechápala, že je to pro ně tak těžký. Já už jsem si s tím byla smířená a nechápala jsem, jak to někdo nemůže chápat.“ (Martina)

Přátelům o svojí homosexualitě řekla dříve než rodičům, avšak i zde panoval strach z odmítnutí. Zejména přátelé - dívky, reagovaly pozitivně, nicméně se obávala reakce ze strany chlapců z party. Osobnímu oznámení přikládala vysokou váhu. Nedostatečná podpora ze stran přátel byla dalším důvodem toho, proč se respondentka přestala vracet zpět do svého rodného města po odstěhování.

„Moje parta, kámošky, ty to vzaly dobře. Všechny myslím. Ale hodně jsem se bála kluků kamarádů. To bylo i poznat, když jsem přijela na návštěvu zpátky do města, to už to věděli, pořád koukali a bylo to nepříjemný a povídali si o mně. Já tam kvůli tomu i nejezdila, jela jsem tam jednou za čtvrt roku. Vadilo mi i to, že jsem to řekla jedné kámošce z party a ta to řekla bráchovi, který to pak řekl ostatním klukům. Ani jsem vlastně neměla šanci jim to oznámit sama, to mě mrzelo. No, ale nejezdila jsem jenom kvůli tomu,

i doma to bylo vlastně na prd pořád, když jsem se odstěhovala. Neměla jsem důvod se do města vracet.“ (Martina)

Na otázku o existenci diskuze o budoucnosti rodiny a dětí Martina odpovídala poněkud paradoxně. Od mládí vždy chtěla zapadat do tradičního rodinného uspořádání a stát se biologickou matkou, ale to se změnilo seznámením s jedinou dlouhodobou a současnou partnerkou. Dva roky na to si osvojily děti do pěstounské péče.

„Já jsem vždycky chtěla mít děti, svatbu když jsem byla mladší. Ale po Karolíně už ne. My jsme nechtěly děti. S ní mi to nevadilo, byla jsem zamilovaná. Když jsme se seznámily, povídaly jsme si do noci na intru a naše budoucnost byla, že se odstěhujeme, budeme mít baráček plnej zvířat a budeme jen my dvě.“ (Martina)

Při seznamování s dosavadní partnerkou si Martina nebyla o své orientaci zcela jistá a tvrdila o sobě, že je bisexuální. Popisovala strach z nepoznaného a neustále oddalovala partnerský vztah. Deklarováním bisexuální orientace tak jednou nohou stála v oblasti homosexuality, čili v něčem naprosto novém a neprobádaném, ale stále si tak zajišťovala případný útěk do konformní zóny heteronormativity.

„Já byla na intru ve třetáku. Potkávaly jsme se v jídelně, scházely se s holkama na pokoji a povídaly jsme si. Pak jsme šly ven, i pít, to nás rozpovídalo. Tak jsem o ní zjistila, že je na holky. No já hned zbystřila a začala se mi fakt líbit. Pořád jsme měly o čem si povídat. Denně, několik hodin. Pak jsme šly pít, rozpovídaly jsme se a říkám, že jsem taky na holky, že jsem bisexuálka. No prostě sama jsem si v té době vlastně ještě nebyla úplně jistá, že bych byla jen lesba. Myslím, že jsem jí chtěla trochu navést, aby to prostě věděla, že jsem na holky. Musela jsem o tom začít mluvit, ale pořád jsem utvrzovala, že si tím ještě nejsem úplně jistá. Po měsíci mi Karolína napsala SMS že se jí líbím, a jestli má nějakou naději nebo šanci. Dostala jsem najednou strach, bylo to zase něco novýho, novej krok a milník v mém

životě. Pořád jsem jí tak jako odbíjela, já byla hrozná. Já jí pořád říkala, že nevím. No ale pak jsme šly do tělocvičny. Hrály jsme tam na babu (smích), zhaslo se a my do sebe v jednu chvíli narazily a schovaly jsme se pod pingpongový stůl. Tam jsem cítila, jak se mi svírá žaludek a jak se mi rozbušilo srdce a věděla jsem, že přeskočila jiskra, a že se mi hrozně líbí. Že už mi asi nebude pomoci (smích). Jednu tu noc potom mi vrazila pusou a tím to začalo. Řekla jsem jí, že bysme to mohly teda zkusit. Od té doby jsme pořád spolu. Chudák musela čekat 3 měsíce, než jsem se k něčemu rozhoupala. Proto jsem i jezdila na víkendy do rodného města na diskotéku, kde jsem se líbala s klukama, asi abych si utvrdila, že to nejde. Těšila jsem se na intr. Jezdívала jsem tam i dřív, abychom mohly být spolu.“ (Martina)

Co se týče bývalých partnerů, měla respondentka pouze jednoho muže, se kterým nadále kontakt neudrží. Potencionální udržování kontaktu po rozchodu se současnou partnerkou zdůvodnila přítomností dětí a péčí o ně. Tudíž děti se v tomto případě stávají svazujícím, nebo také stmelujícím prvkem v rámci rodiny.

„Martin, jako takovej jedinej kluk vlastně, o kterym jsem už mluvila. On se pak rozešel se mnou, vrátil se k tý bejvalce, chtěl po mně sex, byl to dospělej chlap, 25 mu bylo, já byla skoro o 10 let mladší. No já s ním spát nechtěla. To jsem i obřečela ten rozchod, bylo mi to líto, byl fajn, sama jsem byla dost zmatená. No jinak jsem měla vlastně holku jen jednu a s tou jsem do teď (smích). Kdybychom se rozešly, tak bych se s ní bavila pořád, protože máme děti. Kdybychom je neměly, tak těžko říct. Záleželo by na situaci, proč bychom se rozešly. Kdyby mě podvedla, tak bych ji vidět nechtěla. Kdyby se zamilovala do někoho jinýho, tak bych to pochopila, ale nemohla bych ji vidět hned, až po nějaké době a bez její nový přítelkyně. Ale dokázala bych s ní kamarádit.“ (Martina)

Láska pro Martinu znamená hlavně toleranci partnera, vzájemné kompromisy a bezmeznou důvěru. Svůj vztah s partnerkou udržují zejména občasným vystoupením z každodenního stereotypního života, ve kterém je

udržují zejména děti, a zároveň se zaměřují na dlouhodobý cíl ve formě nového bydlení.

„Určitě tam musí být vzájemná tolerance, musíme se respektovat, chápat toho druhého a dělat kompromisy. Musí pochopit to, že jsem někdy líná (smích) a já to, že ona neustále uklízí. Nebo jí podporuju v tom cvičení. Je to dost drahý ty tréninky, strava, fitko. Ale vidím, že jí to baví, tak tady není co řešit. Taky se hodně svěřujeme, říkáme si úplně všechno. Jsem hrozně ráda, protože mezi sebou máme obrovskou důvěru. To jsme si nastavily už od začátku, když jsme spolu začaly chodit. Nebojím se jí nechat s někým jiným, nebo i ona mě s holkou. Jako žárlila jsem na ty bejvalky, jak jí furt psaly dřív, ale po těch pěti letech je to furt skvělý a pořád jí věřím. Ale dělám pořád to samé. Ráno vstaneme, jdeme do školky, do práce, do školky, nakoupit, domů, spát. Takhle týden vkuse... Ještě tenhle byt malej. Určitě chceme co nejdřív jinej, větší hlavně. Nejlépe barák, ale to je asi mimo naše finanční možnosti. No ale občas si uděláme hezkej den, moji rodiče pohlídají děti a jdeme na večeri nebo do kina. To jdeme jako i s dětmi, ale užijeme si to víc, když jsme samy.“ (Martina)

Na otázku, koho zahrnuje respondentka do rodiny, odpověděla, že na prvním místě děti v pěstounské péči. Jejich přednostní zařazení je podle ní dáno faktem, že je vychovává. Následně do rodiny zahrnula své rodiče, se kterými během pěti let opět revidovala vztah, a v neposlední řadě svoji partnerku. Proběhlo i uvažování nad matkou přítelkyně, se kterou se vídá denně, avšak tu do rodinných rámců nezahrnuje.

„Děti. Beru je jako součást rodiny, i když biologicky nejsou moje, jsou to prostě moje děti. Já je vychovávám. Své rodiče. Samozřejmě pak Karolínu. Její mamku znám pět let, mam k ní nějaký vztah, mám jí ráda, ale jako svojí tchýni? To jí asi úplně neberu. Neberu ji jako kamarádku, ale ani jako tchýni. Prostě Káji mamka. Mám k ní nějaký respekt určitě.“ (Martina)

Martina má pár homosexuálních přátel, se kterými neudrhuje přílišný kontakt, pouze s nejlepší kamarádkou, která se shodou okolností také musela vypořádávat se svoji homosexualitou. Spolu pak jednou za čas navštíví klub v rodném městě, kde se dle jejích slov po dlouhé době odváže a opustí stereotyp, který prožívá s dětmi. Časová náročnost a tíseň, která je dána díky výchově dětí, jí neumožňuje časté návštěvy svých přátel.

„Mám svoji nejlepší kamarádku. Ale s tou jsem se bavila i před tím, než jsme obě věděly, že jsme na holky. To jsme si řekly navzájem (smích). Tenkrát jsem řekla tak záhadně, že jsem někoho potkala na intru, a že ten někdo je holka... No vtipnější bylo, že vzápětí na to mi oznámila, že se jí taky líbí holky. Ta chodí k nám, s mojí Kájou si rozumí. Známe se už od plenek. Koukáme na filmy, chodíme na kafe, ven, někdy i do fitka. Někdy když přijedu domů, tak jdeme do baru a pak třeba do klubu, kde si vyhodím z kopejtka (smích). Občas to asi chce se takhle uvolnit a tak jako zapařit. Nedělám to často. To je Kája v Plzni.“ (Martina)

Martina má pohled na homosexuály paradoxní. I když ona sama sebe považuje za lesbu, komunitu homosexuálů a barovou scénu vnímá negativně a distancuje se od nich. Vysvětluje to přílišnou promiskuitou a vyzývavostí. To potvrzuje i výzkum Kateřiny Nedbákové (2016), ve kterém lesby-matky popsaly „barovou scénu“ jako naprostý opak domova a hrdosti. Bar je pro ně místem přetvářky a exhibicionismu. České lesbické rodiny se neustále distancují od jiných leseb a jejich stereotypickému vyobrazení, které překvapivě sdílejí s většinovou heterosexistickou společností. Typickým vyobrazením lesby je promiskuitní žena oslavující život rozkoše, což je něco, co je rodinnému zázemí zcela vzdálené.

„Za některé lesby a gaye se stydim, a že patřím mezi ně. Chovají se hrozně a ztrapňují nás. Pak si o nás mají lidi myslet, že jsme úchyláci. Třeba na tom Pridu, tak jako já tam byla, někteří tam byli fajn normální lidi. Ale pak tam přijedou ty gayové v koženým, s bičíkem a co si o tom pomyslíš. To mi prostě vadí to chování. Oni to musí dát všem najevo, že jsou lesby a gayové.“

Proč se nemůžou chovat normálně? Když chtějí, aby je lidi brali normálně s úctou, proč se chovají jak blbci? Furt na sebe jenom upozorňují. Proč není pochod heterosexuálů třeba?“ (Martina)

Děti do péče dostala po vzájemné dohodě s partnerkou i přes to, že k tomu byla zprvu skeptická. Jedná se o děti Karolíniny sestry, což v rozhodování hrálo zásadní roli. Hlavní obavy však nepramenily z osobní stránky, nýbrž z toho, zda děti budou v budoucnu spokojené a budou žít plnohodnotný a spokojený život, pokud budou vychováni v lesbické rodině.

„Ségra Karolíny (Jana) se nedokázala o své děti postarat, trpěly a musely jít do dětského domova. Tak jsme se po domluvě rozhodly, že si je vezmeme. Ale jinak jsem asi úplně nesouhlasila, aby povolili tu adopci do homosexuálních rodin, ale pořád prostě lepší, než aby byly v děcáku. To je těžký. Bojím se i šikany, že se jim děti budou smát, děti jsou hrozně zlé. Já se snažím představit sebe jako, kdybych měla být dítě v takový rodině. Asi bych nechtěla. Ale všechny považuji za svou rodinu. Kdybych je přeci nepovažovala za svojí rodinu, jak bych ty děti mohla vychovávat, jak bych je mohla mít ráda? První půl rok jsem si je teda držela od těla, nevěděla jsem totiž, jak to bude. Jestli si je vezme Jana zpátky do své péče, jestli se dá do kupy. Byla jsem taková ta teta a držela jsem se, abych se na nich nestala nějak závislá. Ale teď vim, že to nebude a miluju ty děti a bylo by to hodně těžký, dát ty děti pryč. Hodně těžce bych to nesla.“ (Martina)

Podíl na výchově dítěte mají obě partnerky. Respondentka zahrnuje i své a partnerky rodiče jako prarodiče. Zde je po čase patrná rekonstituce rodiny původu, kdy se děti/vnoučata staly nástrojem opětovného zahrnutí homosexuála.

„My dvě hlavně, občas jako jejich babička, která je hlídá. Moji rodiče nám taky pomáhají. Oni je berou jako svoje vnoučata už. Dost jsme se posunuli za těch 5 let (smích). Děti respektují, co řekneme, máme nějaká pravidla a tak“ (Martina)

Respondentka hraje ve vztahu spíše mateřskou roli než partnerka, i proto, že se jim více věnuje. Není to pro ni překážkou, ale i za ty roky výchovy se za matku stále nepovažuje a v budoucnu ani nechce.

„2,5 roku děti máme. Zezačátku nám říkaly teto, nebo jménem. Poslední dobou mi říkají mami. Káje říkají furt Kájo. Rády bychom ale, aby nás oslovovaly jménem. My je jako necháme, ať nám říkají, jak chtějí. Myslím, že cítí víc mě jako mámu, proto říkají Káje Kájo. Já je spíš vychovávám. Jako Kája taky, ale... já si s nimi spíš hraju, učim se s nimi a víc se jim asi věnuju. Karolína na to prostě moc není, ta děti nikdy nechtěla a neumí to s nimi tak jako já. Jako Kája se o ně taky stará, ale některý věci prostě nedělá. To je ta tolerance, že to budu dělat prostě já, mně to nevadí.“ (Martina)

Své biologické rodiče si děti příliš nepamatují. Martina si nepřeje, aby se děti stýkaly se svou biologickou matkou, která je občas navštíví. Staví to děti do zmatené pozice, nedokáží vymezit příbuzenské vztahy a neví, koho a jak oslovovat. V přítomnosti samotné Martiny i biologické matky směřují děti pozornost právě k pěstounce. To je podle ní významným znakem mateřství.

„Tátu už neviděly 2 roky, takže ho ani neznaj. Takže toho asi neví. Mámu viděly naposledy snad před půl rokem. Mladší už podle mě vůbec neví, jak vypadá jeho táta, máma, ten byl malej, když jsme si ho braly. A holčička starší, ta ví. Ale neříká jí mami, ale Jano. Když přijede, tak ona si je prostě kupuje. Naláká je na sladkosti, to ona ví, co maj děti rádi. Ale když tady byla po dlouhé době, tak k ní holčička nešla. Nemá k ní takový vztah jako k mámě, jakej by měl být. Takovej má ke mně. Když tu jednou byla a děti upadly, tak prostě běžely za mnou, ne za ní. Ony podle mě neví, co ta máma jako i znamená. Jsou prostě hrozně zmatený. Proto nechceme, aby sem Jana chodila, protože jim akorát mate hlavu.“ (Martina)

V odpovědích mě zajímal také názor na mužskou roli v rodině. Opět paradoxně zaujímá pozici v heteronormativní společnosti, ve které připisují mužské roli vysoký význam. Snaží se stýkat s muži, aby děti získaly do

budoucná určitý vzor. Muž je tedy modelem a ztělesněním něčeho, co žena ve vztahu nedokáže nahradit.

Stýkají se s mým tátou, se sestry přítelem. S Káji strejdou. Tátovi i říkají dědo a mamce babi. Ale nevím, ony zlobí a chovají se stejně, když tam můj táta je. Holčička jako často mluví, že děti mají tatínka, i se jich na to ptá ve školce. Ale myslím si, že chlapeček bude potřebovat za pár let nákej ten vzor. Nevím, jestli je to správný úplně takhle, proto se snažíme dojíždět za našimi a potkávat se s nějakými chlapy aspoň trochu. Myslím, že to potřebují. Já se k nim můžu chovat úplně nejlíp, můžu jim dát všechno, všechno jim koupím, ale stejně mám pocit, že to není dost. Že jim tátu nenahradíme.“ (Martina)

3.5. Sára

Respondentka Sára vykazovala náznaky homosexuality od časného mládí. Nedokázala si v té době však přeložit pocity a představy, kterými se homosexualita vyznačovala.

„Asi na základce jsem to vytušila úplně, to v sobě máš. Já to v sobě měla pořád, jenom jsem to prostě ignorovala. Myslela jsem si, že to patří nějakým způsobem k tomu dospívání. Měla jsem představy. Učitelky se mi líbily na základce. Doma jsem to řekla v 15ti, ale věděla jsem to už dřív. Já ty představy měla, i když jsem v té době měla kluka. Já jsem to ale ignorovala, protože jsem si říkala, že to nemá s homosexualitou nic společného.“ (Sára)

Nejvíce uvažovala o své identitě v době, kdy se potkala s první dívkou, která ji zasvětila do komunity homosexuálů. Věděla, že to co dělá, se vymyká heteronormativitě. Největší překážkou pro utvrzení nové identity se zdála být víra respondentky, která nedovolovala a vylučovala homosexualitu.

„...na táboře v patnácti, když jsem potkala první lesbu, tak to se tomu nedalo bránit. Mimochodem to byl křesťanský tábor. Vtipný bylo, že jí bylo 23, mně 15. Ona mě teda oslovila první. Ale taky mě zaujala, měla

svalnatý nohy, to se mi líbilo. Rozjela se konverzace a šla jsem k ní do stanu. Pro mě to bylo něco nepředstavitelného tenkrát, když o tom nic nevíš a ještě ti je 15 a nemáš zkušenosti, a pak na tebe zkouší něco takového o tolik starší člověk a ještě něco o čem víš, že není normální. Já jsem měla hroznej chaos v tý hlavě. Jsem začala panikařit z toho, hodně jsem bojovala spíš sama se sebou, v bibli je psáno, že je to hřích že jo, a já jsem věřící.“ (Sára)

Coming out vyvolal problém v rodině původu. Matka to nesla velmi těžce a nepřála si, aby se s někým vídala a docházelo až k přehnaným reakcím a neúměrným jednáním v různých situacích. Tyto reakce jsou častým příznakem emočního šoku. O otci zmínila, že zemřel, když jí bylo pár let a příliš si ho nepamatuje, pouze jako alkoholika.

Já nikdy neměla problém s otevřeností, takže jsem to prostě vylila. Máma se přes to ale vůbec nedokázala přenést. Apokalypsa. Úplně mě odřízla, když zjistila, že jsem jela za tou Nikolou a pak hrozný problémy, sebrala mi telefon, nemohla jsem chodit ven. Já si totiž vypla mobil, a že jdu za kámoškou. No ale já šla do hotelu za jednou holkou. No jenomže jsem tam s ní nebyla ani hodinu a před hotelem najednou tři zásahovky a křičící máma. No hrozná ostuda a tiátr. Mamka měla známého u policajtů a tím, že jsem si vypnula telefon, tak tušila, že nejdu za kámoškou. Hrozně to mamka tenkrát prožívala, bylo to strašný. Chudák i ta holka, ona byla starší. To bylo drsný. Ségrám to bylo jedno. Tátu vlastně nemám, to byl alkoholik, umřel, když jsem byla hodně malá.“ (Sára)

Sára se s tím vyrovnávala seznamováním s dalšími lesbami, ve kterých hledala útěchu, jelikož doma o tom mluvit nemohla, kvůli prvotní reakci své matky. Díky stěhování neměla přátele, kterým by se mohla svěřit a svou identitu formovala mimo rámec původní rodiny minimálně po dobu dvou let.

„Utíkala jsem k těm holkám, já neměla nikoho, s kým bych o tom mohla mluvit. V tý době jsem ještě studovala mimo bydliště, tak to nebyl takovej problém, já chodila i za školu. Na střední je snad každá druhá lesba (smích).

My jsme se přestěhovaly a v novém místě ani člověk nikoho neznal, doma to bylo takové, že jsem nic nedělala. Člověk se s tím musel vyrovnat sám v sobě. Mrzelo mě, jak to mamka vzala, ale s tím se nedá nic dělat. Když se o tom nechce bavit a je úplně nepřičetná. Dva roky to bylo takhle hustý no.“ (Sára)

Respondentka se se svojí orientací nikdy netajila, jedinou výjimkou se stalo přijímací řízení na církevní gymnázium. Náboženská víra se tedy opět ukázala být překážkou pro deklaraci homosexuality.

„Svojí homosexualitu jsem nikdy nezapřela nikomu, snad jediný, na tom církevním gymnáziu, tam jsem neřekla, že žiju s přítelkyní. Když mě přijímal ředitel. On se zeptal, jestli jsem se nastěhovala s partnerem a já jsem mu to nevymluvila.“ (Sára)

Sára si vodila děvčata i domů. Prohlašuje, že matka po letech přijala novou identitu své dcery jen právě díky Sárině otevřenosti vůči své odlišné sexuální orientaci. Matka se s tím časem vyrovnala a začala to tolerovat. Na veřejnosti svoji homosexualitu Sára ale nijak neprojevuje z důvodů společenských reakcí a neakceptace otevřené náklonnosti stejnopohlavních párů.

„Když si uvědomila, že to nezmění. Já kdybych se jako schovávala a nemluvila o tom, že by o tom nevěděla. Ale já jsem nikdy nebyla ta, která by se s nějakýma holkama schovávala někde, nebo si hrála, že je to jinak. Já jsem i jednu holku vodila k nám domů, i když s tím mamka nesouhlasila, ale tolerovala to. To už mi bylo 17. Ona věděla, že je to moje přítelkyně, nikdy jsem nelhala. Nikomu jsem nemazala med kolem huby a myslím, že je to nejlepší způsob. Jako kdybych chodila pořád potichu kolem horký kaše, tak by to asi nepřijmula. Ale jako vadilo jí, že se držíme za ruce, když jsme někam šly. Nepřála si, abychom se takhle před ní držely. Ale to jsme nedělaly. Ani teď to nemam zapotřebí dávat to najevo na ulici. V tom společnost není ještě tak otevřená, zbytečně neprovokuju.“ (Sára)

S rodinou původu nikdy nediskutovala o své budoucnosti, o vztazích nebo o dětech. To bývá běžným předmětem úvah v rámci nastolené kontinuity v ideologii příbuzenství dané společnosti. Avšak respondentka si sama byla jistá, že děti nikdy chtít nebude. S bývalým přítelem plánovala nastěhování, ale po uvědomění si své orientace k tomu nedošlo a vztah se rozpadl.

„O budoucnosti jsme se nikdy nebavily. Mamka jako věděla, že vždycky chci studovat a sportovat. Asi si představovala, že budu mít tu rodinku, s chlapem a děti že jo, kdo ne? Ale takhle o vztazích jsme se nikdy nebavily. Od mala jsem teda věděla, že nechci děti. Že nejsem ten typ. No a teď je mám (smích). S tím Dominikem to vypadalo teda slibně no, ona ho měla ráda. S tím jsem i docela plánovala budoucnost, stěhování a tak, s ním jsem byla osm měsíců. Bylo to vzájemný. Vytěšňovala jsem náznaky toho, že bych mohla být lesba. Ale pak se to všechno změnilo. Po tom táboře. Zkoušela jsem to s ním dát pak ještě dohromady, ale to už prostě nešlo.“
(Sára)

Respondentka uvedla, že neměla příliš mnoho partnerů, jak citových, tak sexuálních. Vyjmenovala dva muže a dvě ženy, se kterými nerandila déle než 4 měsíce. Výjimkou byl Dominik, se kterým byla 8 měsíců ve věku 15. let, v době, kdy o své nepoznané sexualitě nevěděla. S muži nedokázala být, jelikož jí k nim nevázalo žádné citové pouto. Obě ženy ji podvedly, když měly mimopartnerský styk.

„Sexuálně jsem neměla hodně jednorázovek. První Nikola, s tou jsem byla asi 2 měsíce, s tou druhou 4 měsíce. To je taková ta holka, co se chce pořád vracet. Ona mě podvedla. Potom když jsem já někoho měla, tak se ke mně chtěla vrátit. Pořád mi ještě píše. Druhá mě podvedla jednou, pak se chtěla vrátit, pak mě podvedla podruhé. To už jsem řekla, že prostě ne. Pak jsem to zkusila ještě s chlapem (smích). Ale to byla jenom jednorázovka. Jenom sex. Ale to bylo hrozný, to fakt nešlo. No takže jsem byla furt podváděná. Já jsem ten typ, co dá všechno do toho vztahu. Asi je to chyba, ony toho asi využívaly, nevim. To je hrozný, když tě podváděj.“ (Sára)

S bývalými přítelkyněmi udržuje pouze sporadický kontakt, s ex-přítelem žádný. Novou identitu své, již bývalé, přítelkyně nepřijal a zpretrhal všechny vazby.

„S tím Dominikem jsem to ukončila a řekla mu, že jsem na holky. No to vyšiloval, my se přestali úplně bavit. On si nechtěl ani psát. Nesl to hodně těžce. Trochu mě to mrzí, byl to hodnej kluk. S exkama si občas napíšu na Facebooku, obě za mnou jednou přijely, ale to je celý.“ (Sára)

Seznámení se současnou přítelkyní proběhlo na škole v místě, kde respondentka studovala. Zaujala jí na ní její osobitost a intenzivní náklonnost a pocit zamilovanosti k ní, které dává do opozice s touhou.

„Zaujalo mě na ní asi úplně všechno. Není snad žádná konkrétní věc. Ta její roztomilost asi nejvíc. Já jí uháněla, furt jsme byly spolu. Jsem ten typ, co chce být s tím člověkem 24 hodin denně. Takže to, že i teď spolu bydlíme a všechno, je super. Nevadilo by mi s ní ani pracovat. Já si myslím, že když pocítíš lásku k nějakému člověku, to už nemůžeš ovlivnit. Ale touhu ovlivníš. Kdyby to byla jenom touha, tak bychom spolu nebyly. To je něco, co vyprchá rychle. Já jsem s nikým nenavazovala kontakt jenom díky té touze. I když je to láska, tak toho člověka prostě miluješ i se všema chybama, celým srdcem.“ (Sára)

Role v domácnosti jsou rozděleny dle respondentky rovnoměrně a pomáhají si navzájem. Zatímco je Sára doma s dětmi, uklízí, vaří a obecně převzala roli hospodyně, partnerka je zaměstnaná na plný úvazek. Svůj vztah udržují vzájemnou komunikací, úctou, nestereotypností, ze které je dostávají děti.

„Každý dělá něco. Terka (pozn.: partnerka respondentky) chodí do práce a já uklízím a kuchtím (smích). Pomáháme si navzájem. Není to nějak striktně rozdělený. Spolu děláme kompromisy. Není to v tom, že by ten jeden prosazoval tu svou a pořád komunikujeme. A s dětma spadat do stereotypu moc nejde (smích). Pořád ji překvapuju s dárkama, to mě baví. Komunikace je

taky hodně důležitá, říkat si co tomu druhému vadí. Úcta k druhému člověku, dělat druhou osobu šťastnou.“ (Sára)

Do své rodiny respondentka zahrnuje svoji biologickou matku, sestry, partnerku a děti v pěstounské péči i přes to, že se nepovažuje za jejich matku. Děti jsou v rodině dle jejích slov z nutnosti.

„Mamka, ségry, Terka. I děti, které máme v pěstounské péči, to je jasný. Nejsou moje vlastní, ale je to moje rodina. Je teda fakt, že já si s dětma ani nehraju. Koupím jim, co chtějí, ale nejsem mateřskej typ. Nedržim si odstup, člověk pro ně chce to nejlepší, ale pořád jsou tady z nutnosti. Byly by v děcáku jinak.“ (Sára)

Homosexuálních přátel má mnoho, ale s nikým si není blízká. Opět, jako u Martiny, i zde se projevuje vyhraněný postoj k LGBT komunitě, ale překvapivě i k samotným homosexuálním rodinám s dětmi. Dle ní by děti v gay a lesbických rodinách neměly být. Částečně to přisuzuje nedostatečnému poznání homosexuální komunity.

„Mám vlastně hodně homosexuálních přátel, ale že bychom se nějak scházely to ne. Když člověk někam jde, vidí ty sprostý lesby. To mi hrozně vadí. Snaží se ze sebe dělat něco, co ani nejsou. Hrozně se zviditelňujou a to není normální ta homosexualita. Tohle je něco, co patří do soukromí a oni furt takový extrémý dělaj, jak se prosazujou do společnosti a strhávaj na sebe tu pozornost. Neříkam, že je každej takovej, ale většina co já jsem poznala, a je fakt, že já jsem, tam kde jsem studovala, poznala asi tu největší spodinu. Měli by žít prostě s tím, že to není normální. Když už dělají něco, co není normální, měli by přijmout i to, že by neměli mít děti. Žijou ve vztahu, kde nelze mít dítě. A buď budu respektovat ten homosexuální vztah, kterej neumožňuje mít biologický dítě, anebo si najdu partnera a udělám to normálně. Jako já to nikomu neberu, abyste si nemyslela, že jsem jako úplně proti, to zase ne. Ale měli by být soudní.“ (Sára)

Sára zdůvodňuje své rozhodnutí stát se opatrovnicí dětí. Považovala to za něco nevyhnutelného a nutného, jelikož se stále jedná o biologické příbuzenstvo. Děti by se dostaly do dětského domova a to u Sáry nepřipadalo v úvahu. Mluví o osvojení jako o jejich záchraně, ale zároveň by ona sama své děti nikdy nechtěla vychovávat v homosexuální rodině. Pořád je její prioritou výchova v domácnosti v rámci příbuzenstva, než ve výchovné státní instituci.

„Já vim, že to vypadá, že si teď protiřečím, když ty děti mam. Ale to je něco úplně jinýho. Ještě mají šanci, dostat se ke svojí biologický mámě. Nechtěla bych mít dítě, které by bylo moje a zároveň by muselo žít v homosexuálním páru. Já nejsem jejich máma, neadoptovala jsem je se záměrem toho, že nemůžu mít vlastní děti. My je zachránily z dětského domova. To je rozdíl od toho, pořídít si dítě, které bude prostě moje. Já bych to těm dětem neudělala, bála bych se i šikany a tak. Já to vidím na svojí tetě. Ona si pořídila dítě jenom kvůli partnerovi a teď je furt pryč a to dítě vychovává babička. A přesně tohle bych byla já. A to prostě nechci. Proč?“ (Sára)

Z odpovědí respondentky je patrné, že nebýt partnerky, děti by si do pěstounské péče nevzala. Dalším významným faktorem rekonstrukce partnerství a příbuzenství je fakt, že děti měly být v opatrovnictví na dobu určitou. To se nestalo a Sára se s touto skutečností vyrovnává individuálně s tím, aby výchova nepříliš zasahovala do jejího osobního života.

„Řekly nám to ze sociálky. Že jsou už 3 měsíce v dětskym domově. Nabídnou je nejbližším příslušníkům rodiny. Já jsem jejich teta. Měla jsem nárok si je vzít. Chtěla jsem jen jedno dítě, ale oni řekli buď oba, nebo žádnýho. Probíraly jsme to s Terkou, je to velkej závazek. Ty děti jsou i napsaný právně na mě jenom. Musela jsem se dohodnout s Těrou, jestli je vážně chce. My jsme myslely ale, že to bude pouze na dva roky. Tohle je ta velká změna. Myslely jsme, že tím pomůžeme tý ségře, já jsem jí naivně věřila, že si je pak vezme, ale ona už je nechce. Ona má další a další děti a ty děti jenom putujou do děcáku, mam na ní vztek. A už by jí je ani nikdo nedal. Spíš se vyrovnávat s tím, že už zůstanou nám. Terka s tím problém nemá,

to spíš já. Je to těžký. Když tak slepě člověk věří a pak je to úplně jinak. A ještě máš takovej závazek na krku. A do děcáku už je nevrátíš, to nejde, to bych jim neudělala. Ted' chci zas udělat všechno pro to, abychom se měli dobře a já si mohla žít, tak jak já chci. Abysme neměli nějaký průměrný život, ale abysme měly na to dětem dopřát, abysme my mohly i někam odcestovat. Abychom měli peníze na to žít a ne bejt s dětma a nic.“ (Sára)

Na výchově dětí se podílejí spolu s partnerkou. Občasnou pomoc poskytují rodiče Terezy a matka Sáry. Ta však příliš času nemá díky vytíženosti s vlastními dětmi.

„Já a Terka hlavně. Terky rodiče si je taky občas berou, tam jsou často. Mamka moje si je bere taky někdy, ale ona má sama dvě malý děti, takže ne tak často. Ale s Těrou to zvládáme celkem v poho.“ (Sára)

Popisuje i nutnost muže ve výchově dětí. Vychází zejména z osobní zkušenosti, kdy musela převzít typickou mužskou roli a finančně zabezpečit rodinu, ve které vyrůstala.

„Já sama totiž vim, jak je to důležitý. Já jsem toho tátu neměla. Vidim, jak má Terka hezkej vztah s tím tátou. Já jsem od mala byla klučičí typ, sportovala jsem, hrála fotbal, nikdy jsem nehlídala sestry. Chodila jsem na brigády, dělala chlapský věci. Táta byl alkoholik, viděly jsme i nehezký věci. Bylo to těžký, já jsem vlastně převzala tu roli toho otce. Brala jsem na sebe tu zodpovědnost.“ (Sára)

3.6. Kritéria vybraných rodin u Marty a Sáry

Z rozhovorů jsem zjistila, že coming out byl pro obě respondentky velmi stresující záležitostí. Samy si svoji homosexualitu dlouhou dobu nepřiznávaly, ale zejména proto, že si nepřipouštěly, že se jedná o nějakou nenormálnost. Sex s muži, který jim nepřinášel uspokojení, se stal významným faktorem pro zpochybňování sexuální identity. Svoji homosexualitu utvrdily tím, že ji oznámily rodině původu. Často odhalení gay nebo lesbické sexuální identity příbuzným znamená, že sexualitu potvrzují zároveň i sami sobě (Weston 1991:50). Rodiče nesouhlasili a nepřijali homosexualitu svého dítěte a docházelo k neúměrným emočním reakcím. Patrné bylo zpřetrhání vazeb s rodinou původu a následné hledání alternativ. Avšak sestry obou dívek reagovaly neutrálně až s přijetím, to samé platilo u blízkých přátel. Zdá se, že tyto skutečnosti zakládají možnost, že mladší generace homosexualitu přijme snadněji. Dle Čermákové (1997) má totiž mladá generace mužů i žen výrazně tolerantnější postoje k homosexuálům. Čím vyšší věk, tím zřetelněji klesá tolerance gayů a leseb společností.

Co se týče předchozích partnerů, Sára s nimi udržuje pouze sporadický kontakt, Martina vůbec žádný. V nízkém věku neměly nijak rozsáhlé sítě přátel a expartnerů, ve srovnání s tím se ve výzkumu Weston vyskytovali lidé spíše vyšší věkové kategorie a tudíž s více zkušenostmi a přáteli. Významnou roli však u jedné z respondentek hrála nejlepší přítelkyně, která si taktéž procházela coming outem, a která se tak stala oporou. Naznačuje to význam výrazné emocionální podpory v rámci přátelství. Zároveň to ukazuje, jak sdílená minulost vytvořila určité významné pouto mezi Martinou a kamarádkou, což vedlo ke vzájemnému porozumění v řadě ohledů, zejména v rámci sexuální identity (Weston 1991:114). Seznámení s dosavadními partnerkami, intenzivní náklonost a pocity zamilovanosti, se staly významnými kritérii pro chápání jejich vlastních rodin. Tolerance, vzájemné kompromisy, důvěra, komunikace, úcta, nestereotypnost a zaměření se na dlouhodobý cíl – všechny popisované faktory přispívají dle výpovědí respondentek k trvalosti

partnerství. V obou případech se projevuje, jak se láska stává symbolickým základem i produktem homosexuální rodiny. Praktiky jako výchova dětí, vytvoření a udržování vlastní domácnosti, kompromisy, emocionální a finanční podpora utváří trvalou solidaritu v rámci vztahu, což je v souladu s nálezy Weston (Weston 1991:116).

Obě respondentky paradoxně deklarují, že děti nikdy nechtěly, jelikož fakt, že mají děti, naplňuje svazek jako rodinný. Sára vysvětluje: *„Já to vidím na svojí tetě. Ona si pořídila dítě jenom kvůli partnerovi a teď je furt pryč a to dítě vychovává babička. A přesně tohle bych byla já. A to prostě nechci. Proč?“* Od mládí se nepovažuje za rodinný typ a vymyká se tak společenské heteronormativě založené na prokreaci. Vlastní děti by si nepořídila, avšak po letech si po důsledném uvážení s partnerkou zvolila, koho zahrne do rodiny a přijala děti do pěstounské péče. Kdyby je neměly, mohly by být vnímány společnostmi, jak tomu tak často bývá, jako sobecké, izolované a postrádající smysl pro zodpovědnost, právě na základě neprokreativního stylu života (Weston 1991:154-158). Nešťastné události a situace v rodině však přehodnotily jejich vnímání a dívky přijaly děti do pěstounské péče. Výchova v domácnosti, v úzkých vazbách vybrané rodiny byla upřednostněna před ponecháním dětí v péči státní instituce. Jakoby se v případě homosexuálního páru potvrzovala hierarchie principů péče o děti: váha biologického rodičovství ustupuje do pozadí před principem lásky v případě, že hrozí anonymita výchovné instituce. A homoparentalita umožňuje vnímat a potvrdit rozhodující roli lásky, důvěry, komunikace atd. pro výchovu obecně.

Děti jsou navíc klíčovými prostředky pro rekonstrukci původní rodiny. Děti/vnoučata se staly nástrojem opětovného zahrnutí homosexuála do původní biologické rodiny. Homosexuální a heterosexuální rodiny se často propojují právě v případě dějů souvisejících s tělem a biologii (adopce, uchování si biologického vztahu, nemoci apod.) (Weston 1991:186). U jedné z respondentek jsou role v rodině a vykonávané služby, které patří do kritérií vybraných rodin, rozděleny rovnoměrně, ve smyslu vzájemných kompromisů.

Jedna uklízí, vaří a zvládá typicky genderově žensky zabarvené činnosti, zatímco druhá (Sára) se soustředí na zaměstnání a živí rodinu. Zde zas můžeme vidět typicky genderově zabarvené činnosti mužské. To může být způsobeno i Sářinou neznalostí vlastního otce, a jehož roli musela od mládí sama převzít. Druhá respondentka se popisuje jako mateřský typ a s dětmi, dle jejích slov, vychází lépe, než její partnerka. Ovšem ani jedna se nepovažuje za matku a nijak o to nestojí. Příbuzenská terminologie se zde tedy také příliš neřeší. Avšak například Martinu děti častěji oslovují matkou, díky péči a výchově, kterou jim dává. Ani vlastní biologickou matku tak neoslovují. Někdy ji oslovují i vlastním jménem, či tetou. Děti jsou tak dány do pozice, kdy neví, jakou příbuzenskou terminologii použít, nehledě na generační rozdíly či pokrevní vztahy. Nejdůležitější roli však zde hraje jejich dlouhodobá výchova, která je klíčová pro to, aby děti začaly oslovovat respondentku matkou. Do vlastní definice rodiny ale Martina i Sára zahrnují děti v pěstounské péči, dlouhodobé partnerky a biologické příbuzné. Zde je patrná selektivnost obou respondentek.

Zajímavé jsou poznatky o mužské roli v rodině, které obě respondentky připisují vysoký význam. Zde narážíme na určitý limit. Snaží se stýkat s muži, aby děti získaly do budoucna určitý vzor. Muž je například podle Martiny modelem a ztělesněním něčeho, co žena ve vztahu nedokáže nahradit. Zde je patrné přesvědčení, že ani vybraná síť osob nedokáže nahradit některé mužské vlastnosti, jako je fyzická síla, zvládnutí typických genderově zabarvených („mužských“) činností opírajících se o biologicky dané předpoklady vlastně znamená, že respondentka jde proti myšlence Weston. Ta se vymezuje právě proti principu prokreace ve prospěch solidárních sítí, kam mohou být zahrnuty i nepříbuzné osoby na základě selekce.

Zajímavý je fakt, že na komunitu homosexuálů v České republice, pohlížejí obě s odstupem. I přes to, že se například Sára po coming outu snažila budovat identitu tím, že nalézala útěchu v komunitě jiných homosexuálních jedinců. Jako u výsledků Weston, kdy respondenti nehledali

vybranou rodinu a vztahy, které ztratily při coming outu, nýbrž jakousi pospolitost spojující všechny dohromady. Nicméně vzhledem ke svému momentálnímu rodinnému zázemí se od jednotlivých homosexuálů ve společnosti vymezují. Komunita, jakožto místo, kde jsou si „všichni příbuzní“, u nich nehraje významnou roli. Mají již vlastní „vybrané“ rodiny a koresponduje to s tvrzením Weston, která tvrdí, že ne každý je s ní ztotožněn. Jedná se spíše o kulturní kategorii, která vytváří místo pro vznik rozličných identit a pojmů, kterým každý připisuje vlastní význam.

U jedné z respondentek se zdá být náboženská víra jakousi překážkou pro přijetí homosexuální identity a s ní spojeného rodičovství/opatrovnictví. Jedná se o boj tradiční víry, která je též založena na předpokladu utvoření rodiny a následného zplození potomka a homosexuality, která tento předpoklad vylučuje. Selektivita vlastních příbuzných se zde tedy mohla stát opět alternativou k tradičnímu vymezení rodiny. Dokázala propojit dvě zdánlivě nesourodé kategorie – víru a homoparentalitu. Respondentky zároveň konstatují, že nebýt těžké situace v rodině, která vyústila v nutnou pěstounskou péči dětí, tak by se opatrovnicemi nikdy nestaly. Adopce dětí a inseminace, jakožto jedny z možností pro homosexuály, jak založit rodinu, jsou vždy úmyslným aktem, který kontrastuje s heterosexuálním rodičovstvím (Weston 1991:190). U pěstounské péče tomu není jinak. Tento akt je kolikrát více rozmyšlený než u mnoha jiných biologických prokreací.

U obou respondentek tedy probíhal proces vytvoření vlastní rodiny podobně. Po oznámení vlastní homosexuality orientační rodině došlo k přetrhání vazeb díky nastolenému společenskému vnímání o kontinuitě rodičovství. Formování identity probíhalo v rámci emocionální podpory u přátel a v komunitě homosexuálů. Následné setkání se současnými partnery a citové vazby vedly ke společné domácnosti, emocionální a finanční podpoře, kompromisům, nastolování si dlouhodobých cílů a poskytování služeb. To jsou dle Weston podmínky pro budování vybraných rodin. Poté po složitém uvážení se rozhodly k tomu, že se stanou pěstounkami. Dochází k potvrzení

selektivnosti, jako u Weston, opřené o princip lásky, který se hierarchicky staví nad tradiční biologické příbuzenství. Dlouhodobá pěstounská péče je klíčová pro utvoření si rodičovského pouta z pohledu dětí. Následně byly obě respondentky zásluhou dětí, o které pečovaly, zahrnuty zpět do rodiny původu. Staly se nástrojem k tomu, jak stmelit vybranou rodinu s pokrevní. Mužskou roli však nahradit nedokáží a stýkají se s muži, aby dětem vznikl jakýsi vzor mužských vlastností. Toto jde principiálně proti myšlenkám Weston, která si zakládá na selektivnosti vlastních solidárních sítí. Také se odvrací od komunity homosexuálů s jednotnou identitou díky vytvoření si vlastní, chronologicky nastoupené, zvolené rodiny.

4. ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo porozumění toho, jak dvě lesbické ženy chápou rodinu, a na základě jakých kritérií svou rodinu vymezují. Zprostředkovala jsem poznatky o pojmu rodina a poukázala na její různé chápání. Pojetí rodiny totiž není vždy založeno pouze na principu prokreace, ale rodina může být utvořena na základě dohody mezi relevantními aktéry. Z hlediska zákona bylo zjištěno, že rodina není dostatečně definována, jelikož se v jeho dikci dle všeho jedná o zdánlivě neproblematický koncept. Avšak s tím se pojí nesnáze se zahrnutím leseb a gayů - rodičů do tohoto pojmu. Představila jsem studii Kath Weston o vybraných rodinách a sítích utvářených gayi a lesbami. Homosexuální páry jdou principiálně proti prokreaci a upozorňují tak na důležitost konsensuální dohody. Popsala jsem proces coming outu homosexuála, který ohrožuje kontinuitu příbuzenských vazeb, a to jak biologických (absence prokreace), tak symbolických (nejedná se o tu „pravou“ rodinu). Zaměřila jsem se na příbuzenství jako na něco, co nemusí být definováno pokrevními vztahy, co nelze vymezit jako něco daného. Jedinci musí splňovat určitá kritéria, aby do vybrané rodiny byli zahrnuti, tudíž může být rodina chápána jako výsledek určité volby, či preference. Jednotlivé předpoklady pro zahrnutí jedince do vybrané rodiny jsem popsala v samostatné kapitole.

Praktická část se sestávala z dvou rozhovorů s lesbami sepsané jako případové studie. Ty jsem analyzovala, porovnávala a následně jsem zjistila, jak rozumějí své vybrané rodině. Zaměřila jsem se na coming out, jakožto nezbytný proces pro utvoření homosexuálních sítí. Dále na způsoby seznamování a partnerství v průběhu života i se současným partnerem, které vyzdvihlo podmínky pro trvalost vztahu. Nakonec jsem zahrнула téma budování vlastní rodiny, kdy jsem se zajímala o jednotlivé znaky a prvky, které jsou pro dané aktéry ve sféře příbuzenství stěžejní, a zda korespondují s nálezy Weston.

Rozhodnutí homosexuála zveřejnit svou sexualitu v rámci původní rodiny je jedním z nejvýznamnějších aktů a předpokladů udržení kontinuity s orientační rodinou a konstituování rodiny vlastní. Přispívá k udržení pokrevních vztahů, protože akt vstřícnosti je aktem volby původní. Pokud to „vyjde“ a homosexuál není z rodiny vyloučen, znamená to daleko silnější utvrzení vztahu. Může ale také dojít ke zlomu a rozchodu. Selektivnost homosexuála, nikoli nevyhnutelnost toho, že jednou bude muset o svém „problému“ promluvit, se stala důležitým prvkem pro uchování příbuzenských vztahů. Otevřenost respondentek sice vedla k rozchodu s původní rodinou, ale to mělo také své důvody. Pokrevní příbuzenstvo má oporu v biologii, která je součástí tradiční definice rodiny. Ta si zakládá na principu prokreace. Ale po pár letech došlo ke znovunavázání vztahů i díky osvojeným dětem. Vnoučata „znormalizují“ homosexuální páry a mohou být nástrojem pro znovuzahrnutí homosexuála do rodin původu.

Vybrané rodiny slouží jako podpůrné sítě pro respondentky, které byly vyloučeny ze svých biologických rodin díky coming outu. Sítě sice prokazují neprodukcii rodinné formy, ale zároveň utváří prostor pro nové porozumění sexuality, rodinných rámců a změny v zákoně. Současné legitimizované registrované partnerství znemožňuje adopci či osvojení homosexuálním párem a je tedy diskriminační v tom, že registrované partnerství není na úrovni rodiny (svázané manželstvím).

Důležité je tvrzení jedné z respondentek: *„Kdybych je přeci nepovažovala za svoji rodinu, jak bych ty děti mohla vychovávat, jak bych je mohla mít ráda?“* utvrzuje, že v jejím pojetí láska a soubor morálních principů, který udává, jak se mají mezi sebou příbuzní chovat, tvoří rodinu. Konstatování posiluje tento princip.

Co se týče rodinných rámců, neustále vznikají nové alternativy a představy o tom, koho do příbuzenských vazeb zahrnout. Česká republika sice uzákonila registrované partnerství homosexuálů, stále se však jedná o diskriminační a limitující počin. Homosexuální jednotlivci bez dětí jsou

akceptování a tolerování spíše, než stejnopohlavní páry s dětmi a rodiny vybrané. Výchova dětí je u nich dosud chápána jako cosi nepřirozeného a neakceptovatelného. Nemožnost adopce tak nutí gaye a lesby utvářet rodiny mimo zákonný rámec. Jak tvrdí Sokolová (2004), stigmatizace homosexuálních rodin nevzniká uvnitř, nýbrž působí zvenčí a změnit by se měla především společnost a její homofobie, která je příčinou všech potíží. Upravit zákon a ukotvit definici rodiny je proto věc první, velmi důležitá, ale ovlivnit vnímání veřejnosti, která argumentuje pouze tím, že je homoparentalita společensky nežádoucím jevem, je stále „během na dlouhou trať“.

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Berkowitz, Dana. 2009. „Theorizing Lesbian and Gay Parenting: Past, Present, and Future Scholarship.“ *Journal of Family Theory & Review* 1(3):117 – 132.

Bourdieu, Pierre. 1996. „On the Family as a Realized Category.“ *Theory, Culture & Society* 13(3):19-26.

Coleman, Eli. 1982. „Developmental stages of the coming out process.“ *Journal of Homosexuality* 7(2-3):31-43.

Čermáková, Marie. 1997. *Rodina a mění se gender role - sociální analýza české rodiny*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.

Foucault, Michel. 1977. *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977*. New York: Pantheon Books.

Goode, William. 1982. “The Theoretical Importance of the Family.” Pp. 1-14 in *Family in Transition*, edited by A. Skolnick and J. Skolnick. New York: Allyn and Bacon.

Lewis, Jane and Jane Ritchie, eds. 2003. *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: Sage.

Nedbálková, Kateřina. 2016. „Idle Ally: LGBT Community in the Czech Republic.“ Pp. 205-221 in *Czech Feminisms: Perspectives on Gender in East Central Europe*, edited by I. Jusová and J. Šiklová. Bloomington, IN: Indiana University Press.

Richman, Kimberly. 2002. "Lovers, Legal Strangers, and Parents: Negotiating Parental and Sexual Identity in Family Law." *Law & Society Review* 36(2):285-324.

Schneider, David. 1997. "The Power of Culture: Notes on Some Aspects of Gay and Lesbian Kinship in America Today." *Cultural Anthropology* 12(2):270–274.

Skupnik, Jaroslav. 2010. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon.

Sokolová, Věra. 2004. "A co děti?...: gay a lesbické rodičovství." Pp. 81-96 in *ABC Feminismu*, edited by J. Formánková and K. Rytířová. Brno: Nesehnutí.

Sokolová, Věra. 2009. „Otec, otec a dítě: gay muži a rodičovství.“ *Sociologický časopis* 45(1):115-145.

Strauss, Anselm and Juliet Corbin. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Nakladatelství Albert.

Weston, Kath. 1991. *Families We Choose: Lesbians, Gays, Kinship*. New York: Columbia University Press.

Yanagisako, J. Sylvia. 1978. „Variance in American kinship: Implications for cultural analysis.“ *American Ethnologist* 5(1):15-29.

Zákon č. 89/2012 Sb. [online] [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <https://zakony.kurzy.cz/89-2012-obcansky-zakonik/cast-1-hlava-2-dil-1/>.

6. RESUMÉ

This bachelor's thesis focuses on the forming of familial and kinship frameworks among homosexual families. I introduced variable definitions of the families and how Czech law and legal justification is limiting alternate family frameworks. Those are mostly constructed beyond the scope of legal system. I focused on the process of coming out, which is essential for the start to think about alternative kinship frameworks. Kath Weston introduced in her study families we choose and create in a lifetime, as biological kinship doesn't have to be fundamental for the perception of families. For the analytical part I chose a qualitative analysis and the data were collected by semi-structured interviews on dictaphone and subsequently transcribed. From those I received a perspective of lesbians on their created family and highlighted criterions that are forming their own kinship frameworks. Those criterions I compared with the aspects and findings about chosen families of Weston. The conclusion contains a general summary and discussion about problematic inclusion of homosexual families in the Czech society.